

В. Сергійко * (м. Київ)

УДК 282 (045)

ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ВЧЕННЯ КАТОЛИЦИЗМУ

Постановка проблеми. XXI століття має стати часом переходу від деструктивного типу цивілізації з її хижацьким ставленням до природи, ксенофобією, жорстким економічним та політичним суперництвом до її людино орієнтованої моделі. Адже сучасне суспільство у своєму постійному пошуку шляхів розвитку створює важкі і неоднозначні проблеми різних типів, з яких деякі походять від безробіття, інфляції, тероризму, не говорячи вже про загальнопланетарні проблеми, зокрема такі, як загроза ядерної війни чи обставини низького розвитку й злиднів мільйонів людських істот. Відтак, виникає потреба не лише економічного, політичного, соціального, культурологічного, а й етичного осмислення сучасного стану речей, щоб знайти відповіді як на глобальні проблеми сучасності, так і на проблеми особистісні, зокрема у співвідношенні людина - суспільство.

Не стоїть осторонь цих процесів і Католицька Церква. Відбуваються радикальні зміни у моральному богослов'ї Церкви, яке дедалі очевидніше трансформується у соціальному самовираженні.

В українських умовах розвитку ринкової економіки, будівництва соціальної держави, формування громадянської суспільства, не менш важливим, а, можливо, визначальним чинником є зміцнення соціально-етичної основи суспільства, морального здоров'я нації, гуманізації всіх сфер суспільних відносин. Такі поняття й категорії соціально-етичного вчення Католицької Церкви, як „пріоритет праці над капіталом”, „гідність людини праці”, „співучасть”, „суспільство вільної праці, підприємництва і співучасть”, з урахуванням української національної традиції і ментальності українців, очевидно, можуть бути корисними в процесі соціалізації державної політики й демократизації та гуманізації суспільства. Осмислення явищ і тенденцій у співвідношенні людина – суспільство має

* Сергійко Віра Федорівна – кандидат філософських наук, доцент Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету.

безпосереднє відношення до сучасного періоду розвитку України. Це й зумовило **актуальність теми** даного дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Авторка статті спиралася на ідеї і теоретико-методологічний аналіз ролі релігійного соціально-етичного фактора в світових суспільних процесах, зокрема в духовній трансформації українського суспільства у працях сучасних українських філософів і релігієзнавців, які безпосередньо або опосередковано досліджують соціально-етичні проблеми в цілому і, зокрема, їх конфесійні аспекти: В. Антонечка, С. Головаценка, М.Заковича, В. Єленського, М. Кирюшка, А.Колодного, В. Лубського, В. Малахова, В. Пазенка, Л. Филипович, П. Яроцького та інших. Автором з'ясовано, що соціальне вчення Католицької Церкви розвивається не на базі традиційної моральної теології, а під впливом тенденцій розвитку суспільства. З урахуванням гуманістичної інтерпретації ролі і місця людини у сучасному суспільстві це вчення набуває спрямованості від геоцентризму до антропоцентризму, зосереджуючись на глобальному вимірі загальнолюдських економічних і соціальних проблем.

Мета статті. Проаналізувати ключові засади соціального вчення католицизму про людину, дослідити концепцію взаємодії людини і суспільства, висунутої понтифіком Іоаном-Павлом II, якому випало очолювати Католицьку Церкву в добу глобалізації і радикальних змін в обличчі планети.

Основний зміст статті. Капітал і праця, характеристика глобальних світових процесів, прогнози розвитку ринкової економіки, „теологія праці”, „теологія сім'ї”, людина і суспільство – це перелік лише окремих напрямів католицького соціального вчення.

Вчення католицизму про людину є тим теоретичним джерелом, з якого формулюється соціально-етичне вчення. Сучасна ера характеризується актуалізацією важливості людської свободи на протигагу старому соціальному порядку, де все було врегульовано авторитетом, часто свавільним і деспотичним. Сьогодні людина не хоче визнавати, щоб її сумління було підпорядковане зовнішньому законному обов'язку, вона почуває себе морально зобов'язаною лише тоді, коли добровільно взяла на себе зобов'язання. На думку сучасного французького богослова Жана-Марі Обера, “така ж реакція стала характерною і для багатьох віруючих: їм стало важко узгодити обов'язок моральної норми зі свободою дітей Божих”¹³².

Оскільки традиційні форми моралі виявилися неспроможними відповісти на всі питання сучасної людини, можна говорити про кризу моралі. Це загрожує руйнуванню традиційної моралі, як це вже сталося з суспільною моральністю. З цього положення людина повинна виходити вільним волевиявленням. Моральний закон повинен накладатися на себе людиною автономно і тільки тоді він є дійсно моральним.

¹³² Обер Жан – Марі. Моральне Богослов'я. – Л., 1997. – С.19.

Криза християнської моралі також має як зовнішні, так і внутрішні причини. Протягом кількох століть християнська мораль була індивідуалістичною, приймаючи форму казуїстики, коли все зводилося до визначення межі між дозволеним і недозволеним. Вона не враховувала соціальних людських проблем, оскільки була звернена в минуле.

І, як наслідок, в Апостольському Посланні “*Tertio millennio adveniente*” (“Наближаючись до третього тисячоліття”) визнається, що релігійна байдужість є масовим явищем у сучасному християнстві: “Багато людей, задовольняючись імлістою релігійністю, живе сьогодні так, нібито Бога немає, вони не спроможні достосуватися до істини і обов’язку поєднання життя і віри”¹³³. Відновлення цінності християнської моралі, як вважають сучасні авторитети Католицької Церкви, полягає у тому, щоб християнська етика слугувала людині, допомагала їй жити повнокровним людським життям, пізнавати світ і діяти в ньому¹³⁴.

Папа Іван Павло II наголошував, що “Віра і розум (*Fides et Ratio*) є ніби два крила, на яких людський дух підноситься до споглядання істини. Сам Бог прищепив людському серцю прагнення до пізнання істини, остаточною метою якого є пізнання Його, могла досягнути повноти істини про себе”¹³⁵.

Вчення католицизму про людину є тим теоретичним джерелом, з якого виходить все церковне соціально-етичне вчення. Визначальною ознакою етики вважається її антропоцентризм. Як філософсько-релігійна дисципліна, етика антропоцентризму, а не моральна теологія, входила до складу соціального вчення Церкви. При розробці нової антропології (вчення про людину) католицизм майже відмовляється від традиційного протиставлення природного і надприродного, приймає концепцію людини як соціального суб’єкта, що творчо діє і перетворює світ.

“Сучасний момент, – писав за два роки до свого обрання на вищий пост Римо-Католицької Церкви Кароль Войтила, – це час фундаментальної розмови про людину і зміст її існування, про природу і сутність її буття. Не вперше християнська філософія зіткається з матеріальною інтерпретацією цієї проблематики. Але зараз філософська антропологія і етика знаходяться в центрі фундаментальної суперечки – суперечки про людину”¹³⁶

Проблема “кризи сучасної людини” – одна з висхідних рис антропології і етики сучасного католицизму. Про “родове недосконалення людини” Іван Павло II пише в енцикліці “*Dives in misericordia*” (“Багатий у милосерді”, 1982). Вказаний недолік, відмічає він, обумовлює своєрідне

¹³³. Іоан Павло II. *Tertio millennio adveniente* (“Наближаючись до 3-го тисячоліття”). – Л.: 1997. – С. 26.

¹³⁴ Обер Жан – Марі. Моральне Богослов’я. – С.21.

¹³⁵ Іван Павло II. Енцикліка “*Fides et Ratio*” (“Віра і розум”). – Київ-Львів, 2000. - Вступ.

¹³⁶ Іоан Павло II. Енцикліка “*Fides et Ratio*” (“Віра і розум”). – Київ-Львів, 2000. - Вступ.. №24, 6.

“сплющування людської свідомості”¹³⁷, її однонаправленість та односторонність. Справа в тому, що людина в результаті первородного гріха неначе “підштовхується” постійно до зла і не може протистояти йому. Друге, в розумінні теолога, джерело зла – це економічні, політичні та ідеологічні механізми, котрі із-за недоліків “природи” обтяжують людину та її духовне життя.

Зміни, що відбулися в Східній і Центральній Європі в зв'язку з подіями 1989-1990 років, знайшли своє відображення в енцикліці “Centesimus annus”. Вони мають, як підкреслено в цій енцикліці, “вселенське значення”¹³⁸. Їхні наслідки, вважає Папа, – це “особливі випадки надання бажанню людини діяти у співпраці з милосердним промислом Божим на захист людської особистості, утвердження її прав”¹³⁹.

Вдосконалення людської особистості реалізується на засадах спільних зусиль членів будь-якого, в тому числі й антагоністичного, суспільства, і є, на думку католицьких солідаристів, вищою соціальною цінністю¹⁴⁰.

За декілька років до виходу енцикліки “Centesimus annus” папа Іван Павло II звертає увагу на проблему солідаризму в енцикліці “Sollicitudo rei socialis” (“Турбота про соціальну дійсність”, 1987), яку він опублікував на честь двадцятої річниці “Populorum progressio”. В енцикліці проаналізовано різні моральні перепони розвитку людини в теперішній час: “структури гріха”; “жадоба виключно прибутків”; “нестримне бажання влади”. У зв'язку з цим пропонується визнати взаємозалежність між людьми і народами й далі прийняти обов'язок солідарності, з огляду на те, що християнин мусить бути добродійним, любити ближніх¹⁴¹. Для обґрунтування ідеї солідаризму сучасний католицизм, як бачимо, спирається не тільки на теологію і антропологію, а й на етику.

Для сучасного етапу розвитку католицького вчення про людину, як і для католицької теології і філософії в цілому, характерне збільшення суб'єктивно-ідеалістичної тенденції. Провідна роль у цьому належить самому Івану Павлу II - творцю концепції “діючої людини”¹⁴². Відправною точкою при цьому повинен бути аналіз поняття активності особистості, який завжди починається з вивчення самочинного акту дії, свідомості і самосвідомості.

“Я – причина, я викликаю існування вказаної діяльності, руху, а також викликаю той чи інший результат, - писав Іван Павло II – Я є причиною того,

¹³⁷ Jan Paveł II. Dives in misericordia // Znak. – Kraków. 1982. – N 332 - 334. - § 7.

¹³⁸ Centesimus annus (1.05.1991):AAS 84, – Roma, 1991. - § 22

¹³⁹ Centesimus annus (1.05.1991):AAS 84, – Roma, 1991. - § 26.

¹⁴⁰ Wildman G. Personalismus, Solidarismus und Gesellschaft. Der ethische und ontologische Grundcharakter der Gesellschaftslehre der Kirche. – Wien, 1969. – S. 213.

¹⁴¹ Centesimus annus. (1.05.1991): AAS 84, – Roma, 1991.

¹⁴² Овсиенко. Ф.Г. Эволюция социального учения католицизма. – М., 1987. – С. 111.

що мій динамізм обумовлює якість існування, якого досі не було”¹⁴³. В цьому є сутність “феноменологічного підходу” теолога. Усі спроби поглиблення знань про людину повинні йти у напрямку кращого розуміння людини “з середини”, по суті, – його волі, свідомості.

Як філософ і глава Католицької Церкви, Іван Павло II не міг обійти проблему діяльності людини “разом з іншими”¹⁴⁴. Але на першому плані у нього стоїть не співвідношення “особа – суспільство”, а “особа – дія”. Проблема існування і діяльності людини “разом з іншими”, аналізується теологом настільки, наскільки така діяльність може бути “реалізацією самої себе” як цінності. Справа у тому, що з проблемою “співучасті” Іван Павло II пов’язує поняття трансценденції особистості, яке проявляється саме тоді, коли вона здійснюється “разом з іншими”.

Під “участю”, що є антитезою відчуження, Іван Павло II розуміє різноманітні форми співвідношення особи з іншими особами і суспільством, а також основи тих форм останнього, які повинні відповідати розвитку особистості. У поняття “участі” вводяться здібності особи до сумісної діяльності та її актуалізації, або, за словами Папи, “самостановлення”¹⁴⁵.

Для “самостановлення” особи, на думку Івана Павла II, необхідно здійснювати “аутентичні вчинки”. Останні мають місце тоді, коли людина, стоячи перед можливістю вибору, вбачає в об’єкті вибору особисту цінність, коли “реалізує персоналістичну цінність вчинку”, а через нього і себе. Людина – особистість може бути виключеною з процесу “участі” із-за неаутентичної побудови того чи іншого суспільства¹⁴⁶ – “індивідуалістичної” або “тоталітарної”.

Індивідуалізм, за оцінкою Папи, висуває благо особистості як основне благо, якому підкоряється усе суспільство. Тоталітаризм – підкоряє особистість та її благо суспільству. Але обидві системи обмежують “участь” особи і завдання Церкви - вказати шлях розвитку особи і суспільства в напрямку подолання цих “крайностей”.

Оскільки питання джерел, змісту і цінності активності людини безпосередньо пов’язані з проблемою вивчення і пояснення суспільства і людини, принцип людської діяльності набуває важливого значення у соціально-етичному вченні католицизму.

Дихотомія відносин типу людина-суспільство посідає чільне місце в соціальному вченні Католицької Церкви і набуває передовсім соціально-етичного забарвлення. Відносини людина – суспільство трактуються в категоріях і поняттях “загального блага”, “солідарності”, “участі”, “органічної концепції суспільного життя”, а також “універсального призначення благ”.

Католицька Церква трактує людину насамперед як суспільну істоту за

¹⁴³ Wojtyła K. Osoba i czyn. – Kraków, 1969. – S. 69.

¹⁴⁴ Wojtyła K. Osoba i czyn. – Kraków, 1969. – S. 70.

¹⁴⁵ Wojtyła K. Osoba i czyn. – Kraków, 1969. – S. 106.

¹⁴⁶ Wojtyła K. Osoba i czyn. – Kraków, 1969. – S. 106.

своєю природою, яка “своєю вродженою бідністю і за своєю природною схильністю здатна спілкуватися з іншими”¹⁴⁷. Ця людська товариськість є основною формою товариськості і етичних вимог, які в ній закладені. Людина не може задовольнятися сама собою для досягнення свого повного розвитку, оскільки має природну і соціальну потребу зокрема в інших людях і у суспільстві в цілому.

Цей принцип взаємозалежності «людина–суспільство» у соціальному вченні Церкви пов'язується з принципом людської гідності, конкретніше – з гідністю людини як особистості і індивідуума. Принцип гідності людини трактується Церквою в контексті “складної тканини суспільного життя людини”, яке регулюється за власними і відповідними суспільними законами, а удосконалюється християнським розмірковуванням. Католицькі авторитети визнають, що адекватне розуміння різних аспектів суспільного життя у наш час, коли відбуваються глобалістські процеси, ускладнюється. Зміни у суспільному житті викликані кризами, які, з одного боку, відображаються у “внутрішніх невідповідностях людини” і не дозволяють їй вийти на шлях, що веде до досягнення справедливої мети. З іншого боку, ці кризи кореняться у суспільних відносинах, оскільки не завжди досягається точного застосування законів, які регулюють суспільне життя¹⁴⁸.

Отже, людське суспільство є об'єктом соціального вчення Католицької Церкви з того моменту, коли воно опинилося “ні поза ні вище єдиних у суспільному відношенні людей”, але “існувало виключно у них і, відповідно, для них”, тобто у контексті суспільних відносин людей. Католицька Церква акцентує увагу на “внутрішньо притаманній людині суспільній природі”. Водночас зауважує, що в даному випадку “суспільна природа” не означає “колективна”, для якої людина всього лише “простий продукт”, “твинтик”. “Сила і динамізм цієї суспільної умови особистості повністю розвивається у суспільстві, яке сприяє росту відносин існування як на національному, так і на міжнародному рівні”¹⁴⁹.

З гідності людини, з її незаперечних природних і суспільних прав, із товариськості людей витікають інші принципи, які скеровують і регулюють суспільне життя, зокрема, принцип розмірковування, судження, оцінювання. Серед останніх, які займають особливе місце у рефлексіях Віроповчальної влади Католицької Церкви, є принцип “спільного блага”. “Спільне благо” розглядається Католицькою Церквою як цінність служіння в суспільному житті, як принцип організації суспільного життя і як моральна норма людського співіснування. “Спільне благо” ґрунтується на засадах гуманності і скероване за своєю сутністю на стимулювання глибоких перетворень суспільних структур в їх повноті і окремих секторах згідно критеріїв

¹⁴⁷ Векфильд У., Мартинс Х.С. Инструкция по изучению и преподаванию социальной доктрины Церкви. – Рим., 1990. - § 34.

¹⁴⁸ Векфильд У., Мартинс Х.С. Инструкция по изучению и преподаванию социальной доктрины Церкви. – Рим., 1990. - § 34.

¹⁴⁹ Там само.- § 35.

соціальної справедливості.

Реалізація “спільного блага” на практиці, з точки зору Католицької Церкви, вимагає високотехнологічного, професійного, раціонального і справедливого ставлення державної влади до управління і розпорядження “суспільним майном”, до його примноження і збереження для блага своїх громадян. У спеціальному повчанні “Церква в Африці” (1995 р.) зазначається: “Фундаментальним обов’язком урядів є, зокрема, охорона суспільного багатства і громадянського майна від всіляких форм його марнотратства, від спроб безправного зазіхання на спільне благо осіб, у яких відсутні будь-які моральні і громадянські критерії, або намагання іноземців будь-яким способом заволодіти власністю в інших країнах”¹⁵⁰.

Досить актуальним і для України є таке застереження: “Економічні проблеми поглиблюються в результаті аморальності зкурумпованих представників влади, які за мовчазної згоди кланів і груп приватного інтересу, регіональних чи закордонних, привласнюють національне добро, переливають національні і суспільні кошти на приватні рахунки в закордонних банках. Це – акти крадіжки, навіть якщо вони здійснюються легально”¹⁵¹.

Саме тому Католицька Церква виступає за “етизацію політики”. У вільному, правовому, демократичному суспільстві повинні переважати цінності, які забезпечують благо кожної людини. Будь-які реформи, підкреслює Іван Павло II, повинні сприяти становленні гуманного і справедливого суспільного порядку речей. Папа заповідає політикам і законодавцям, всім особам, які заангажовані у громадське життя, не шкодувати сил для побудови такої держави, яка насамперед турбується про благо сім’ї, добробут людського життя, поважає право на працю і адекватну працю зарплату, тримає в полі зору щоденні справи всього народу й конкретно реагує на потреби кожної людини¹⁵².

Солідарність – фундаментальне поняття і принцип соціально-етичного вчення католицизму, які регулюють соціальне життя. Згідно католицького розуміння принципу солідарності, кожна людина, як член суспільства, нерозривно пов’язана з його долею і, за Євангелією, з долею спасіння всіх людей. В енцикліці “Sollicitudo rei socialis” (“Турбота про соціальну дійсність”) Папа особливо підкреслював значення цього принципу, кваліфікуючи його як людську і християнську добротність. Етична вимога солідарності ґрунтується на тому, щоб “всі люди, регіональні товариства і групи, асоціації і організації, нації і континенти брали участь в управлінні всіма видами діяльності в економічному, політичному і культурному житті, долаючи будь-яку індивідуалістичну концепцію”¹⁵³.

¹⁵⁰ Там само.

¹⁵¹ Там само.

¹⁵² Яроцький П. Л. Прогрес і гідність // Людина і світ. – 1999. -№6. –С.14.

¹⁵³ Векфільд У., Мортинс Х.С. Інструкція по изучению и преподаванию социальной доктрины Церкви. – Рим., 1990. - § 38.

Таким чином, благоустрій, упорядкованість суспільства немислимі без органічної концепції соціального життя. Ця концепція в останнє десятиріччя (1991-2001 рр.) посідає особливе місце в соціальному вченні Католицької Церкви. Вона ґрунтується на тому, щоб суспільство було засновано на “внутрішньому динамізмі своїх членів”, який (динамізм) має витoki в розумному і вільному волевиявленні людей, у структурі і організації суспільства, яке складається не тільки з окремих людей, а й проміжних спільнот, які, зливаючись у вищі об'єднання, починаючи з сім'ї, через локальні спільноти, професійні асоціації, регіони і національні держави інтегруються у наднаціональні організми і універсальні суспільства всіх народів і націй¹⁵⁴.

Події двадцятирічної давнини (1991-2011 рр.), до яких постійно звертається Католицька Церква, створили передумови для втілення на практиці вихідних положень католицької органічної концепції соціального життя. Ліквідація ідеологічних бар'єрів відкрила шлях до конвергенції і єдності народів Європи. У зв'язку з цим Іван Павло II свого часу активно використовував метафору про “двоє легенів”, якими повинна дихати об'єднана Європа, закликаючи до взаємозбагачення релігійних і культурних традицій Сходу і Заходу¹⁵⁵.

“Співучасть” (як католицька соціальна категорія) посідає домінуюче місце в останніх опрацюваннях Католицької Церкви. Її спрямованість полягає в тому, щоб забезпечити реалізацію етичних вимог соціальної справедливості. Справедлива, пропорційна співучасть всіх членів і секторів суспільства у розвитку соціально-економічного, політичного і культурного життя є надійним шляхом для досягнення “нового людського співіснування” так званої “цивілізації любові”. Акцентуючи увагу на “співучасті”, Церква з находить в ній постійну мотивацію для сприяння прогресу якості життя індивідумів і суспільства в цілому. Йдеться про глибоке бажання людини виразити свою гідність і свободу в науковому і технічному прогресі, у суспільній праці і суспільному житті в цілому.

“Співучасть” у її практичній реалізації вимагає почути “крик бідних”. Є нагальні і невідкладні життєві потреби, на які постійно звертав увагу Іван Павло II під час своїх державних і пастерських візитів. Він бив тривогу з приводу поширення бідності: “Крик бідних усього світу постійно лунає і підноситься до неба, до самого Бога”. Папа при цьому уточнював, що це крик дітей, жінок, людей похилого віку, крик біженців, безробітних, скривджених, жертв світових і локальних війн, етнонаціональних і етноконфесійних конфліктів. “Серед нас є бідні, і це повинно потрясти сумління християнина, - резюмує папа. – Крик і прохання бідних вимагають людської співучасті, людської солідарності і людського серця”. Ця папська метафора “співучасті” характеризується як “велика і постійна самаритянська акція, котру повинні

¹⁵⁴ Векфильд У., Мортинс Х.С. Инструкция по изучению и преподаванию социальной доктрины Церкви. – Рим., 1990. - § 39.

¹⁵⁵ Яроцький П.Л. Прогрес і гідність // Людина і світ. – 1999, – № 6. – С. 6.

здійснити Церква і держава”.

“Розвиток і прогрес економіки в будь-якій державі, - зазначав Папа, - не може здійснюватися за рахунок людини й обмеження її основних вимог. Це повинен бути розвиток, у якому людина є підметом, тобто найважливішим об’єктом. Розвиток і прогрес не може здійснюватися будь – якою ціною! Це принижує людську гідність”¹⁵⁶.

Отже, “співучасть” найтісніше органічно пов’язана з “розвитком”. Ця категорія соціального вчення Католицької Церкви з’явилась у 1987 році – у двадцяту річницю енцикліки “Populorum progressio” (“Прогрес народів”). З цієї нагоди 30 грудня 1987р. Іван Павло II опублікував свою соціальну енцикліку “Sollicitudo rei socialis” (“Турбота про соціальну дійсність”). Стрижнем цієї енцикліки є розміркування Папи над категорією “розвиток”. У цьому документі акцентується увага на двох фундаментальних аргументах: драматична ситуація світу із-за недостатнього розвитку значної частини країн, насамперед так званого третього світу, з одного боку, і зміст, умови і вимоги гідного розвитку людини, з іншого боку.

Підсумовуючи характер новизни цієї енцикліки і вагомість її внеску в соціальне вчення Церкви, вкажемо на висновки П. Яроцького, який у фундаментальній праці ”Соціальна доктрина католицизму”¹⁵⁷ вичленює такі її особливості: Папа представляє розвиток як складний і неоднозначний процес, який викликає стурбованість за майбутнє людства; моральне почуття, пов’язане з релігійним усвідомленням, може правильно визначити розвиток істинного блага людства, визначити природу і спрямованість як “недостатнього розвитку”, так і “надмірного розвитку”; розуміння якості й ієрархії благ, їх справедливого розподілу дають шанс для виживання і розвитку людства; розвиток є поняттям не лише економічним, мирським, світським, важливим є його есхатологічний аспект як обов’язок довершення божественних планів людиною, яка прагне до спасіння; людська активність у справі розвитку повинна мати не лише поцейбічні, а й потойбічні стимули й цілі; економічні і політичні перепони розвитку породжуються “структурами гріха”, які кореняться в розділеному на блоки світу, підсилюються діяльністю осіб, тобто ”спричинені особистим гріхом”; “особисті гріхи є причиною існування “соціальних гріхів” і “структур зла”; їх подолання вимагає особистого навернення людей, початком якого може бути релігійне усвідомлення взаємозалежності і взаємодії людей і цілих народів у світовому масштабі; взаємозалежність людської спільноти у планетарному вимірі розглядається в категоріях релігійної моралі і соціальної етики; такого виміру взаємозалежність і взаємодія людської спільноти сприятиме солідарності людей в контексті удосконалення умові якості життя; спосіб подолання сучасних перепон у розвитку – суспільна солідарність, яка є антиподом концепції боротьби класів, насильства як суперечній християнському

¹⁵⁶ Яроцький П.Л. Прогрес і гідність. // Людина і світ. – 1999, – № 6. – С. 14.

¹⁵⁷ Яроцький П.Л. Соціальна доктрина католицизму // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – №12. – С. 62-78.

розумінню соціальної солідарності, загальнолюдської єдності, що є прологом до "цивілізації любові"¹⁵⁸.

Католицька Церква намагається запобігти реальній небезпеці, яка загрожує гідності людини, індивідуальній свободі і громадянським свободам. Оскільки сучасна держава розвинулась у гігантську адміністративну машину, яка вторгається у всі сектори життя, ввергаючи людину у стан страху і тривоги, знеособлюючи її, як вважає Церква, то з метою якісного поліпшення структур людського товариства вона вимагає надати необхідний простір особистості, стимулювати ріст відносин співробітництва для спільного блага. Людські структури і товариства людей, які ставлять перед собою мету опрацювання і досягнення спільного блага, є саме тими знаряддями і засобами, за допомогою яких, вважає Католицька Церква, створюються умови, які сприяють розвитку особистості і досягненню нею гармонійних суспільних відносин. Надійний шлях для досягнення цієї цілі – "об'єднання праці і капіталу, а також створення проміжних елементів"¹⁵⁹.

Реалізація принципів, які регулюють соціальне життя на різних щаблях соціальної організації і в різних секторах людської діяльності (це і є "проміжні елементи"), дозволяє, згідно соціально-етичного вчення католицизму, подолати будь-яку напругу між соціалізацією і персоналізацією. Феномен збільшення рівнів людських взаємовідносин і соціальних структур на всіх щаблях сприятиме поліпшенню якості людського життя, становленню вищих форм людської солідарності, розширенню сфери матеріальної і духовної діяльності особистості. Саме ця формула є типовим виразом соціальної доктрини Католицької Церкви. Блага земні призначені для користування всіма людьми з метою задоволення їхнього права на життя способом, погодженим з гідністю людини і вимогами сім'ї. Оскільки Бог призначив Землю і все те, що її наповняє, для користування всім людям і народам, то, як вважає Католицька Церква, всі блага Землі повинні бути розподілені по справедливості усім людям. Звідси витікає висновок, що право приватної власності, саме по собі законне і необхідне, повинно вписатися в рамки, визначені його спеціальною функцією. З цього приводу в енцикліці "Laborem exercens" ("Займаючись працею") знаходимо таке трактування права приватної власності: "Християнська традиція ніколи не підтверджувала це право, як щось абсолютне і недоторкане. Навпаки вона завжди розуміла його у більш широкому контексті загального права на використання благ всього творення: право приватної власності як підпорядковане праву спільного користування і універсальному призначенню благ"¹⁶⁰.

Висновки. Життєва важливість цінностей, які пропонуються Католицькою Церквою для "відновлення суспільства", лежать в основі

¹⁵⁸ Там само. – С. 64.

¹⁵⁹ Векфильд У., Мортинс Х.С. Инструкция по изучению и преподаванию социальной доктрины Церкви. – Рим., 1990. - § 41.

¹⁶⁰ Там само. - § 42.

баченого нею нового, гідного людини суспільства. Церква, таким чином, стверджує, що закони, відкриті і використовувані людиною у соціальному житті, самі по собі не гарантують майже механічно блага для всіх. Людські закони повинні застосовуватися і вони будуть успішними за умови дотримання пріоритету цінностей концепції людської гідності. Саме останні цінності визначають первинність етики над технікою, примат особистості над речами, вищість духу над матерією.

Принципи соціальної доктрини Католицької Церкви, будучи законами, які регулюють соціальне життя, не є незалежними від реального визнання фундаментальних цінностей, притаманних гідності людини. Цими цінностями є в основному: істина, свобода, справедливість, мир, милосердя і християнська любов. Жити цими цінностями – означає знайти надійний шлях не тільки для особистого самовдосконалення, а й для здійснення справжнього гуманізму і нового соціального співіснування. Отже, як запевняє Повчальна влада Католицької Церкви, до цих цінностей треба повернутися повним обличчям, щоб провести глибокі реформи економічних, політичних, технологічних і культурних структур і необхідні зміни в інститутах людського суспільства. Ці положення соціального вчення Католицької Церкви бути корисними для уточнення державної концепції соціальної політики в Україні.

А н о т а ц і ї

У статті Сергійко В. Ф. „Людина і суспільство в системі соціального вчення католицизму” досліджується основні положення соціально-етичного вчення Католицької церкви про людину в контексті проблем сучасного суспільного розвитку і місця та ролі людини у ньому.

Ключові слова: соціальне вчення, доктрина, католицизм, енцикліка, геоцентризм, особистість, суспільство.

В статье Сергийко В.Ф. „Человек и общество в системе социального учения католицизма” исследуются процесс развития и конфессиональные особенности социального учения Католической церкви о человеке в контексте проблем современного общественного развития и места и роли человека в нём.

Ключевые слова: социальное учение, доктрина, католицизм, энциклика, геоцентризм, антропоцентризм, личность, общество.

The article of Sergiyko V.F. „A man and society within system of social teaching of Catholicism” is reads about the process of development and confessional peculiarities of social teaching of Catholicism about a man within the context of problems of modern social development. The place and role of man in it

Key words: social teaching, doctrine, Catholicism, encyclical, theocentrism, anthropocentrism, personality, society.